

Statsforvalteren i Nordland

31.3.21

Dette brevet sendes på vegne av Naturvernforbundet i Nordland og lokallaget i Salten, Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland og lokallaget i Bodø, Salten Naturlag, Bodø og Omegns Turistforening.

Innspill til forvaltningsplan for Saltstraumen marine verneområde

«Formålet med Saltstraumen marine verneområde er å ta vare på et område som inneholder truet, sjelden og sårbar natur, representerer bestemte typer natur og som har særskilt naturvitenskapelig verdi. Det er en målsetting å beholde verneverdiene uten større grad av ytre påvirkning, og området skal kunne tjene som referanseområde for forskning og overvåking.

Saltstraumen regnes som verdens sterkeste tidevannsstrøm. I tillegg til hovedstrømmen gjennom Saltstraumen, er det også forbindelse ut fra Skjerstadfjorden gjennom Indre Sundan og Sundstraumen i sørvest og den grunne Godøystraumen i nordøst.

Området har et rikt dyreliv, herunder fastsittende former som sjøanemoner, skjell, svamper og koraller. De spesielle strømforholdene er bestemt av de geologiske strukturene, og har stor betydning for plante- og dyrelivet i området.

Verneformålet knytter seg til sjøbunnen.»

I forskjellige beskrivelser av Saltstraumen kan vi lese

- Strømmen bidrar til et svært nærings- og oksygenrikt miljø med stor artsrikdom, der artene blir større og lever tettere enn noen andre steder i sjøen. En lang rekke arter er observert i Saltstraumen verneområde, bl.a. sjøbusk, sjøtre, dødmannshånd, brødsvamp, sjøliljer samt mange skjell, snegler, krepser, mosdyr, sekkedyr, sjøstjerner, slangestjerner, børstemark og fisk. I slike miljø oppstår det gjerne endemiske arter. Slike arter er allerede oppdaget i strømmen.

- Saltstraumen er meget fiskerik og er kjent for store individer. Verdens største sei tatt på stang er fisket her, og i tillegg er området kjent for mye steinbit og kveite. Geologien i Saltstraumen er variert med store jettegryter, hull og tunneler, canyons, loddrette vegger og partier med sandbunn. Landskapet under vann består av viker, bukter, grunne områder og dype områder. Dette er leveområder for arter som ikke er tilpasset et liv i sterk strøm og som trives best ved andre dybdeforhold. Til sammen utgjør verneområdet et helhetlig strømpåvirket økosystem med store og varierte natur- og miljøverdier.

- Saltstraumen har lenge vært utpekt som et IBA (International Bird Area), Grunnen til dette er den biologiske produksjonen. Verdens sterkeste tidevannsstrøm gir et nærings- og oksygenrikt miljø.

Koraller, skjell, svamper og sjøanemoner – og fisk i mengder er mat til både pattedyr og fugl. Ingen steder i Salten kan man oppleve alkefugler, havelle, ærfugl og havørn slik som i Saltstraumen. Det hekker også mange sjøfugler på øyer og holmer i området, inkludert ulike typer måker, rødnebbterne, ærfugl og siland.

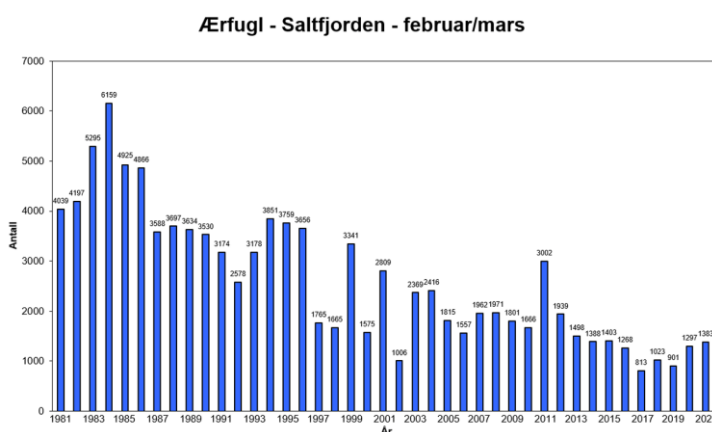
- Saltstraumen er en del av et IBA som også omfatter de rike fjordområdene mot øst. Store antall lommer, dykkere og dykkender kan sees her, og Klungsetfjæra og Mjønesbukta utmerker seg som særdeles viktig for fugler året rundt. Fuglene samles her før hekking i innlandet og i fjellheimen om våren. De feiter seg opp og gjør seg klare for en krevende hekkesesong. Antallene av lom, dykkere og ender som sjøorre, svartand, havelle, ærfugl og kvinand er tidvis svært høyt.

- Om sommeren samles ender i tusentall for å skifte fjær (myte) i IBAet. Deler av Skjerstadvfjorden er også et overvintringsområde av stor betydning. I Klungsetfjæra og Mjønesbukta tørrelegges relativt store arealer fjærområder ved lavvann, og et mindre areal med våtmark og strandeng finnes også på disse lokalitetene. Om våren raster lappspove og polarsnipe her, sammen med mange andre våtmarksfugler av mer regional tilknytning. Det er ikke langt inn til Sverige fra bunnen av Skjerstadvfjorden, og mange fugler i IBAet har nok sine hekkeområder her, inkludert gråstrupedykkerne. Fjellmyrløper blir sett nesten årlig i Klungsetfjæra, og et tresifret antall temmincksniper er registrert. Av mer sjeldne arter som har gjestet området kan harlekinand, knoppsjøorre, brilleand, amerikakrikkand og rustand nevnes.

- Områdene er ikke akutt truet slik tilfellet er for en del andre norske IBAer. De store mengdene mytende fugler om sommeren er dessuten sårbare for båttrafikk. Utenom dagens forbudssoner helt nært land er det ingen restriksjoner i IBAet.

På oppdrag fra NINA (Norsk institutt for naturforskning) gjennomfører NOF Bodø lokallag (Norsk Ornitologisk Forening, Bodø lokallag) årlig telling av overvintrende sjøfugler i Saltfjorden i Nordland.

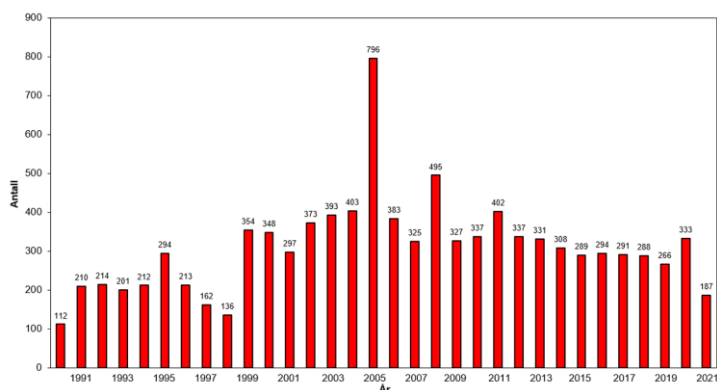
Saltfjorden er en superlokalitet i miljøovervåkinga som Norsk Polarinstitutt og Norsk institutt for

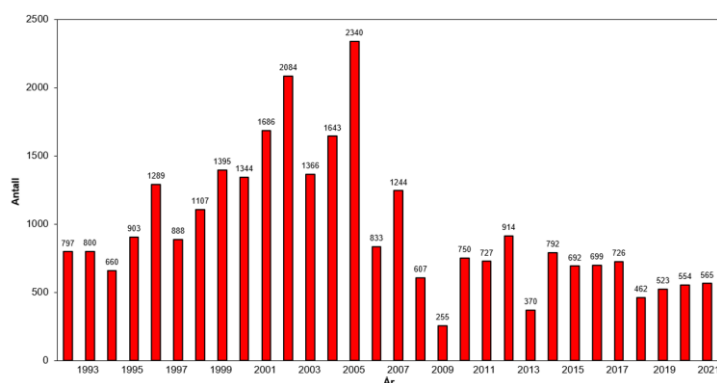
naturforskning (NINA) har ansvaret for. Vintertelling av sjøfugl i fjordsystemet har vært gjennomført årlig fra og med 1981. Vi har dermed statistikk over overvintrende sjøfugler i Saltfjorden gjennom 41 år.

Det er stort sett de samme observatørene som foretar registreringen hvert år, på samme tid og på samme sted. Dette gir gode resultater med få feilkilder. Nedenfor

Totalt skarv - Saltfjorden - februar/mars (mer enn 96 % er storskarv)

Totalt måker - Saltfjorden - februar/mars

vises utviklingen av ærfuglbestanden i perioden. Fra 1980-tallet til i dag kan man se at bestanden er sterkt redusert. Årene fra 2011 til og med 2019 observerte man en stor endring i talte ærfugl i Saltstraumen. Samtidig økte trafikken av hurtiggående fiskebåter (utleiebåter) og RIB radikalt. Ærfugl, skarv og måser var andre steder enn i Saltstraumen. I 2021 var fuglene tilbake med flokker på i underkant av tusen ærfugler. Samtidig har det vært svært liten trafikk med RIB og hurtiggående fiskebåter. Dette understøttes i forskning. Småbåttrafikk skremmer ærfugl og forstyrrer både i myteperioden og under beiting. (Marine Biology (2020) 167:12 <https://doi.org/10.1007/s00227-019-3624-z>)

Om vern av Saltstraumen marine verneområde

Hjemmelsgrunnlaget

Området ble vernet i medhold av naturmangfoldloven § 39 som marine verneområder. Av § 39 framgår at:

«- det kan opprettes verneområder i sjø for å beskytte marine verneverdier, herunder naturverdier som er økologiske betingelser for landlevende arter. De tre foreslåtte områdene tilfredsstiller kravene i § 39 bokstavene a, c og f:

a) som marine verneområder kan det vernes områder som inneholder truet, sjelden eller sårbar natur, c) representerer en bestemt type natur, f) har særskilt naturvitenskapelig verdi.»

Videre skulle Saltstraumen marine verneområde bidra til å nå de lovfestede målene for områdevern i naturmangfoldloven § 33:

§ 33.(mål for områdevern)

Verneområder på land, i vassdrag og i sjø etter dette kapittel skal bidra til bevaring av

- a) variasjonsbredden av naturtyper
- b) arter og genetisk mangfold
- c) truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter
- d) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv
- e) områder med særskilt naturhistorisk verdi
- f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistorisk verdi og, tilgjengelig for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene
- g) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt, eller
- h) referanseområdet for å følge utviklingen i naturen.

Når det etter en annen lov treffes vedtak om å beskytte naturen i et område, bør det legges vekt på målene i første ledd. Inngår slike vedtak etter annen lov i en plan som omfatter områder beskyttet ved vedtak etter denne loven, kan Kongen gi regler for å sikre at beskyttelsen etter de forskjellige lovene samordnes i forhold til målet med planen.

Vernet skal også bidra til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser i (jf. naturmangfoldloven § 46):

- Flere stortingsmeldinger, herunder St.meld. nr. 37 (2008-2009) «Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan), jf. Innst. S. nr. 362 (2008-2009).

- Prop. 1 S (2012-2013) for Miljøverndepartementet. Vern av områdene vil bidra til å oppfylle bl.a. det nasjonale målet under resultatområde 1 Levende hav og kyst: "Et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner."

- Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD). På partsmøtet (COP10) høsten 2010 ble landene enige om nye mål for 2020. Nå er det et felles mål å sikre et effektivt og representativt vern av 10 % av verdens kyst- og havområder.

- Anbefalinger fra Verdens naturvernunion (IUCN)

Når det gjelder forholdet mellom marine verneområder etter naturmangfoldloven og marine beskyttede områder etter havressursloven, er dette avklart i naturmangfoldloven § 39, der det presiseres at høsting og annen utnytting av viltlevende marine ressurser reguleres av havressursloven innenfor rammen av verneforskriften. Slik verneforskriften for Saltstraumen er utformet, er det ikke satt noen begrensninger for høsting.

Vurdering i forhold til naturmangfoldloven kapittel II

Det følger av naturmangfoldloven § 7 at prinsippene i naturmangfoldloven §§8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er vurdert og vektlagt i vurderingen. Forvaltningsmålene for naturtyper i §§ 4 og 5 skulle også trekkes inn i skjønnsutøvingen. De nevnte bestemmelsene skulle derfor inngå som en integrert del av skjønnsutøvingen ved etablering av områdevern etter naturmangfoldloven kapittel V, og det framgår av beslutningen hvordan prinsippene er vektlagt og vurdert. Prinsippene inngår som en integrert del av beslutningen knyttet til tiltak og bruk i det etablerte verneområdet. Miljøkonsekvensene av vernet ble vurdert i det man mente var et «helhetlig og langsiktig perspektiv», der hensynet til det planlagte vernet og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

Kunnskapsgrunnlag

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Beslutninger skal også bygge på erfaringsbasert kunnskap.

Det foreligger god kunnskap om de store kvalitetene knyttet til naturverdiene i Saltstraumen marine verneområde. Likevel har det vist seg at det stadig oppdages nye arter, endemiske arter, noe som ut ifra økologiske prinsipper viser at bunnfauna og flora ikke er uavhengig av livet i hele vannsøylen, pattedyr og fugler. Det er en sammenheng mellom forekomst av planter og dyr og bunnforholdene generelt. Ulike organismer finnes på mudderbunn, sandbunn, stein- og grusbunn og fjellbunn. Andre fysiske miljøforhold, som lys, dyp, saltholdighet og havstrømmer, spiller avgjørende roller for forekomst og utbredelse av arter.

Man kan påstå at bunntopografi og bunnforhold er kjente i norske kyst- og havområder selv om detaljert kartlegging i mange tilfeller ikke er gjennomført. Med den spesielle geologien og geomorfologien i Saltstraumen må man forvente at det i forvaltningen tas hensyn til arter og artsmangfold, selv om dette enda ikke er fullstendig kartlagt. -Eller kanskje nettopp fordi det ikke er skikkelig kartlagt.

Nord Universitet har gjort undersøkelser knyttet til det marine miljøet i Saltstraumen, og Universitetet i Bergen har i gjort oseaniske undersøkelser og modelleringer av strømforholdene. Vi vil likevel påstå at det er langt igjen før man forstår hvordan økosystemet i Saltstraumen marine verneområde fungerer.

Forurensning

Aktuelle problemstillinger knyttet til forurensningsproblematikk:

- Blyforurensning på bunnen knyttet til sluker fra fritidsfiskere
- At det er flere kilometer med fiskeline som ligger på bunnen
- Dykkende ærfugl som setter seg fast i avslitt redskap
- Påvirkning av bunnfauna - forurensning
- Urenset kloakk som renner ut i strømmen

Effekt av vernet

Verneforskriften åpner for at aktivitet som eksisterte ved vernetidspunktet kunne videreføres. I forarbeidet til verneforslaget het det: «*Ut fra dagens kunnskap om arter og naturtyper i områdene vil de aktivitetene som i henhold til verneforskriftene kan videreføres, med liten grad av sannsynlighet ha særlig negativ innvirkning på disse artene og naturtypene. Vernebestemmelsene er til hinder for at det kan gjøres vesentlige inngrep i områdene. For enkelte aktiviteter vil det derfor gjelde restriksjoner, slik at naturverdiene får en økt beskyttelse. Det legges opp til utarbeidelse av forvaltningsplaner med definerte bevaringsmål, som grunnlag for å overvåke tilstanden i områdene. Vernet vil med stor grad av sannsynlighet føre til en positiv utvikling for økosystemene, naturtypene og artene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.*»

Slik har det ikke gått. Siden vernet har økosystemet i Saltstraumen marine verneområde endret seg mye.

Naturmangfoldloven § 10 setter krav om at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

Når det gjelder fremtidig belastning, kan verneforskriften etter vår mening sette forbud mot tiltak og aktiviteter som vurderes å kunne ha negativ effekt på naturmangfoldet i områdene. Aktiviteter som kan tillates må bli nærmere regulert innenfor rammen av naturmangfoldloven og verneforskriften, og regulering av den enkelte virksomhet må vurderes i forhold til samlet belastning i verneområdet.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning må være styrende.

Kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypene, -og økologisk tilstand i Saltstraumen marine verneområde skal være det som bestemmer utviklingen i verneområdet.

Verneverdier

Saltstraumen marine verneområde har naturverdier som gjør at de vurderes som nasjonalt verneverdige, og de også har kvaliteter som gjør at de fremstår som spesielle i internasjonal sammenheng.

Saltstraumen regnes for å være verdens sterkeste tidevannsstrøm. I tillegg til hovedstrømmen gjennom Saltstraumen, er det også forbindelse ut fra Skjerstadjorden gjennom Indre Sundan og Sundstraumen i sørvest og den grunne Godøystraumen i nordøst. Verneområdet har som tidligere beskrevet et unikt dyreliv, herunder fastsittende former som sjøanemoner, skjell, svamper og koraller. De spesielle strømforholdene er bestemt av de geologiske strukturene, og har stor betydning for plante- og dyrelivet i området. Saltstraumen har sårbare organismer, som nakensnegl, svamper og koraller. Dette er spesielle og saktevoksende organismer med lav toleranse overfor fysiske inngrep og fiske med aktive bunnredskaper. Verneforskriftene åpner for høsting av viltlevende marine ressurser i samsvar med havressursloven og annet gjeldende lovverk, med unntak for høsting av vegetasjon, herunder tang, tare og andre marine planter. Dette opplever vi som en trusel mot verneverdiene. Det settes ikke noen begrensinger gjennom vernebestemmelsene

Saltstraumen har i dag begrenset betydning for kommersielt fiske. Næringsfiske med garn etter sei, torsk, kveite, uer og breiflabb foregår på fem felt innenfor området til ulike tider på året. Et reketrålfelt ligger delvis innenfor den vestlige og nordlige del av verneforslaget. I tillegg er det et betydelig fritidsfiske fra båt og med stang og snøre fra land.

Friluftsliv

I henhold til St.Meld 18, Friluftsliv heter det: *«Motorisert ferdsel omfattes ikke av friluftslivsbegrepet slik som det er definert i den offentlige friluftslivspolitikken. Det er samhandlingen mellom fysisk aktivitet og naturopplevelse som regjeringen ønsker å legge til rette for og fastsette en politikk for i denne stortingsmeldingen.»*

Friluftsløven sier også noe om mulighetene til å regulere ferdsel:

§ 15. (Regulering av ferdsel på visse friluftsområde)

«Til regulering av ferdselen på område hvor utfarten er stor, kan kommunen med samtykke av eieren eller brukeren fastsette atferdsregler som enhver som ferdes på området plikter å følge. Reglene skal særlig ta sikte på å opprettholde ro og orden, verne dyre- og plantelivet og fremme helsetiltak og sanitære forhold.»

Bodø- og Omegns Turistforening mener det er viktig at verneforskriften legger til rette for skånsom og bærekraftig bruk av området til rekreasjon og friluftsliv både til lands og til vanns.

Bodø kommune har utarbeidet: *Forskrift om fartsbegrensning for fritidsfartøy, sjøkart nr. 065, 066, 136, 137, 138, 304 og 476, Bodø kommune, Nordland*

(<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2020-12-10-3297?q=fartsbegrensninger%20bodø>)

I denne forskriften er ikke fartsregulering selve Saltstraumen. Kommunen har ikke vurdert småbåt, rib og vannscooter som skadelig for det biologiske mangfoldet i Saltstraumen. Dette er vi sterkt uenig i. Båttrafikken påvirker fuglelivet. Fuglelivet er en del av det marine økosystemet. Vi mener derfor at båttrafikk bør reguleres høst og vinterstid til et minimum slik at økosystemet ikke belastes.

Om fritidsfiske i Saltstraumen marine verneområde

Vedlagt ligger forslaget fra Vebjørn Karlsen. Han har dykket i Saltstraumen og er den med best kunnskap om livet under vann. Det er slik å forstå at vi tilslutter oss hans vurdering og forslag til innspill.

Konklusjon

Med bakgrunn i lov om biomangfold, statsrådens utredning omring vernet, hensikten med vernet basert på vedtatte generelle økologiske betraktninger, mener vi det kan hjemles i vernebestemmelsene at hele økosystemet vurderes i forvaltningsplanen.

Det må derfor lages regler for fritidsfiske som sier noe om soner og fangstredskap. Det må også lages ferdselsregler for fartøy, spesielt høst og vinterstid, da Saltstraumen marine verneområde er den viktigste overvintringsplassen for sjøfugl i regionen.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Nordland

Ylva Edvardsen

Styreleder

Gisle Sæterhaug

Koordinator

Jan Wasmuth

Saksbehandler/NOF Bodø

